

Nedenl derlerise bana cahil
Anılmak yegdir unutulmadan bil

Nedenl mnkir olursa adem
Grb taan eyler ise halkı lem

Yine der lcek ehli mrvvet
u lmtr hudası ede rahmet

Badehu u kt'ayı da yazıyor :
Ol veziri bendei perver kim gl fersudeler :
ebnemi lufu ile daim taravet yabolur

Hazreti Derv paayı Muhammed menkabet
Kim vara derghına elbette feth babolur

Dedikten sonra bir ok mutantan szlerle Derv Hacı Mehmed paayı vafediyor. Ve kitabının 26 faslından yle bahsediyor.

(1) Gldestei takdisi bari (2) Gldestei nati resul, (3) Gldestei ak hakik ve mecaz, (4) Gldestei safa ve gna ve vas mehabib, (5) Gldestei mahabbet, (6) Gldestei riyazi enhar, (7) Gldestei ubban, (8) Gldestei piyran, (9) Gldestei mevt ve taziye, (10) Gldestei saltin, (11) Gldestei vzera, (12) Gldestei muhafazai nefis ve mdarat, (13) Gldestei vlt velhkkm ve zalimin, (14) Gldestei ulema, (15) Gldestei ezayi cahil alelulema, (16) Gldestei zahidan ve rifan, (17) Gldestei kei inziva, (18) Gldestei gureba ve bineveyan, (19) Gldestei ilm meskenet, (20) Gldestei hizmet ve itaat, (21) Gldestei aĝniya, (22) Gldestei ehissa ve edani, (23) Gldestei hikmet, (24)

Gldestei mtenevviva (25) Gldestei tercemei hikyat, (26) Gldestei hatimetil kitap kadr hemedan.

Mustafa Vazh bu kitabının oĝulları Nimetullah ve Mehmed mulla iin yazdğını kitabın baında sylemitir. Kitabın nihayetindeki u yazlarla kitabın aslından istinsahını orum mftisi leblebici oĝlu H.Ali bin Osman'ın yaptğı anlaılıyor. Mustata Vazhın bu eserlerden baka birinci makalede yazdğımız kitaplara varsada orumda bulunmadğından gerekli izahat veremedik. [2]

Temmetl kitab bi avnillhil-vehhab fi ihda ve aer min ehri cemaziyel ahir lisene erbain ve miteyn ve elf harrerehl fakir esseyid Ali bin Osman elmfti esbak bi orum ufiye anhma.)

[2] Son zamanlarda elimize geen bir vesikada Vazhın oĝlu Mehmed Nimetullahın orumdaki Hacı Ahmed ve Hacı Yusuf vakfından hisse aldıkları da anlaılmıtır.

ORUMLU

orum Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi ıkarır

Yıl: 2

15 MAYIS 939

Sayı: 14

İİNDEKİLER

	Sahife
1 — Onuncu asırda orum	H. Daĝhoĝlu 412
2 — Tarihte orum kyleri	Neet Kseoĝlu 416
3 — orumda bir Defter nazarı	Neet Kseoĝlu 428
4 — orum Manileri	Eref Ertekin 430
5 — orum Halk trklerinden	Sadi Leblebici 433
6 — Aık Haydar kesi	* 436
7 — Cnklerden derlemeler	** 438
8 — İlve, vesikalar	**

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve
Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl: 2

15 MAYIS 939

Sayı: 14

ONUNCU ASIRDA ÇORUM

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

Hicri onuncu milâdi 16 inci asra aid olmak üzere divanı hümayun vesikalarına müstenid olarak 8 vesika daha neşrediyoruz. Bu vesikalardan birincisi Çorum beyi İlyas beyinin 1564-972 tarihinde aidat ve kendisine tahsis edilmiş haslar ile Kudüs sancağına tahvil edilmiş olduğuna dair bir hükümdür. Osmanlı devletinin asırlarca devam etmiş olan malî siyaseti memurlara bu günkü usul üzere her ay maaş vermek olmayub senelik bir tahsisat vermek ve bunu da muayyen varidatla tediye etmek esasına dayanıyordu. İlyas beye tahsis edilmiş senelik varidatın mikdarını bilmemekle beraber (Eyaleti Rum) yani Sivas vilâye-

tinde bir sancak merkezi olan Çorum beylerine senede üçyüz bin akça has yani varidat ayrılmış olduğunu Evliya Çelebi ile Ayn Ali efendiden öğrenmekteyiz. Onuncu asra aid defteri hakani kayidleri bize Çorumun varidat ve masraflarını daha vazih olarak gösterecektir. [1]

İlyas beyin Çorumda ne kadar kaldığını bilmeyoruz. Ancak onuncu asrihicride Çorumda İlyas, Mahmud, Yusuf, Gülâbi beylerin sancak beyliği yaptıklarını hazinei ev-

[1] Bu hususta fazla malûmat almak isteyenler (Çorumlu sayı 11. S. 7.) de Neşet Köseoğlunun "Evliya Çelebiye göre Çorum ve havalisi," makalesini okumalıdır.

rak kayıtlarına göre anlıyoruz.

İkinci vesika ise Çorum kadı-ları Osman ve Sinan'ın Sivas vilâyeti dahilinde mehayıf yani inzibat ve asayiş işlerini teftişe memur olan İlyas beyin yanına yardımcı müfettiş olarak gönderildiklerine dairdir. Mehayıf kelimesi hafif kelimesinin cemi olub (korku) lar manasına gelmektedir. Neşrettiğimiz vesikalara göre Çorum havalisinin onuncu asırda bir takım eşkıya ve zorbalar elinden ne kadar bizar ve perişan olduğu anlaşılmaktadır. İhtimal ki bu yolsuzlukların sebep ve ictimai zaruretlerini tahkik etmek için böyle bir teftişe lüzum görülmüştür. Vesika da zikredilen (mufassal hükmü hümayun) elde edile bilmiş olsaydı vaziyeti ve hangi meselelerin teftiş edildiğini öğrenmek kabil olurdu. Fakat maalesef şimdiki gibi merkezden vilâyetlere gelen emir ve tahriratlar o devirlerde muntazam bir kayde tabi olmadıkları için bunun gibi bir çok hükümler, talimatlar, emirler ve tahriratlar yangın ve ihmal yüzünden kaybolmuştur. İşte bu nokta bize şu hakikati bir kerre daha öğretmiş oluyor ki bu gün ehemmiyetsiz sayılan en ufak bir tezkere bile yarım tarih bakımından büyük bir değer taşı-

yacaktır. Şu halde her vilâyetin evrak hıfzına mahsus bir arşiv da-iresinin bulunmasının ne kadar zarurî olduğu kendiliğinden anlaşılır. Bu vesikanın tarihi de 1564/971 dir.

Üçüncü vesika ise İstanbula gönderilen koyunların muhafazasına dairdir. Onuncu asırda İstanbul iase ve erzak meselesi devleti başlı başına uğraştıran bir mesele olmuştur. Anadolu, Rumeli, Mısırdan İstanbula gönderilen, piriç, her türlü meyve, et, un ve her nevi hnbubatın doğrudan doğruya İstanbula gönderilmesi için sancak beylerine, kadılarına hep bu yolda emirler verilmiştir. Kırkkilise kadisile beyinin Tuna boylarından İstanbula gönderilen sürülerden beş on koyunun kaybolmasından dolayı ne büyük felâketlere uğradığını yine mühimme defterlerindeki kayıtlardan anlıyoruz. Nitekim bu hükümde de Çorum beyi-ne (ademi ihtimamıyla zikrolunan koyundan sancağında koyun zayı ola. Özrün makbul olmaz.) diye şiddetli emir verilmektedir.

Dördüncü vesika 1568/976 tarihli olub Çorum beyi Gülâbi beye yazılmıştır. Gülâbi camii ile semtinin ne itibarla Çorumda meşhur olduğu bu suretle aydınlan-

maktadır.

Vesikada Çorum sipahilerinden 50 neferin alaybeyi idaresinde Kırimde kefe beyi Kasım beye yardımı gönderilmesine dairdir. Kırım Osmanlı devletinin himayesi altında bir devlet olmakla beraber sahilde bulunan (Kefe) doğrudan doğruya devlete tabi bir sancak bulunuyordu. Bu yardım her halde yapılacak bir akın veya muharebe için istenmiş olsa gerektir. Çünkü gönderilecek askerlerin tam bir techizatla hazırlanmış olmaları emredilmektedir.

Beşinci vesika ise yine Gülâbi beye 1568/976 tarihinde yazılmış bir hüküm olub (Burunsuz) adındaki eşkıya ile avenesinin yakalanmaları hakkındadır. Bunların bilhassa Köse dağında eşkıyalık ettikleri anlaşıldığından takipler çıkılmış fakat sancak hududunu aşan eşkıyaların takibine imkân bulunulamamıştır. İşte hüküm ne şekilde olursa olsun, ister sancak hududunu aşmış ister aşmamış olsunlar bu eşkıyaların her halde yakalanmalarını ve bu yolda icap eden yerlere emirler verilmiş olduğunu tasrih etmektedir.

Altıncı vesika ise bazı derbendleri ve bilhassa Hacı Hamza ve kepez derbendlerini basan kürt

taifesinden Oruç adındaki haydudun yakalanmasına dairdir. Derbend basmak yakın zamanlara kadar bu devletin en müzmin yaralarından biriydi. Bunun içindir ki Osmanlı askeri teşkilâtında (Derbentci) adıyla bir sınıf asker bulunur ve bunlar bir çok muafiyetlere mazhar olarak derbendleri muhafaza ederlerdi. [2]

Yedinci vesika ise Çorum kalesi muhafızlarından Bayazid isminde bir yeniçeriye aid olan yıllık 1423 akçanın gedik olarak öğluna verilmesine dairdir. Gedik kelimesi burada bir nevi imtiyaz manasını ifade etmektedir. Vaktile esnaflarımız arasında da gediklikten bir teşkilât olduğu gibi gedikler kalemi ve kâtipliği diyede devlet teşkilâtında bir nevi memuriyet vardı. Çorum kalesinin vaktile çok mamur bir kale olduğunu bu suretle anlıyoruz. Hatta 1200 tarihinden sonraki mühimme defter-

[2] Derbendlerin muhafazası meselesi Çorum vilâyetinde zaman zaman bir mesele olmuştur. Nitekim hieri 1205 tarihinde Osmançik ile Hacı Hamza arasındaki (Sarmaşık kaya) denilen yerde devleti esaslı bir surette meşgul etmişti. Çünkü burası Keban ve Ergani madenlerinden İstanbula gönderilen altın ve gümüşlerin geçtiği bir yerdi. Bu meseleye aid bir vesikayı daha sonra neşredeceğiz.

lerinde bile Çorum kalesinden bahs edilmesi bu kalenin ancak son bir asır içinde harabe yüz tutmuş olduğunu göstermektedir.

Sekizinci vesika ise 1563/973 tarihli olup Çorum beyine sancağı askerlerle derya seferine yetişmesine dair bir hükümdür. Bu tarihte Kıbrıs adasının fethile uğraşıldığı için devlet hemen her tarafa bu yolda emirler vermiştir. Bizde de-

niz seferlerine donanma Nevruzdan sonra çıktığı için Çorum beyine sefere iştirak etmesi için acele etmesi bildirilmektedir.

Onuncu asırda Çorumun ictimai, askerî, malî halini aydınlatmaya çalışan bu vesikalarla diğer neşredeceğimiz vesikalar aynı zamanda tarihimizin karanlık bazı noktalarını da aydınlatmış bakımından ehemmiyetlidirler.

TARİHTE ÇORUM KÖYLERİ

ABDALATA

Neşet Köseoğlu

Çoruma bağlı 640 nüfuslu bir köy olup Çorumun 18 kilometre güneyindedir.

Bu köy Çorum köyleri arasında tarih noktasından en mühim olanlarından birisidir.

Elimizde bu köyü ilgilendiren vesikalar aşağıdadır :

1 — (822 - 1419) tarihli bir dava ile bir vakfa aiddir. [1] Bu davada (Şeyh Bayazid bin Sultan bin Ulubey bin Şemseddin), Abdalata adı ile anılan Burhanın torunu (İlyas bin Şeyh Mahmud) dan Karahisarı De-

(1) Bu vesikanın aslı Abdalata köyünde mütevelliler elindedir. Çorum evkaf dairesinde kaydı varsa da birçok yerlerinden mana çıkarılmadığı gibi eksik noktaları da çoktur.

mürlü kazası [2] dahilinde bulunan (Yamadı [3]) divanında bulunan hissesini dava ediyor. İlyas, gerek şeyh Bayazidin, gerek Şahin bin Ulubeyin [4] kızkardeşi (Serv) in [5] hisselerini satın almakla davayı hal etmiş oluyor. Bu vesikaya göre

(2) Şimdi Alaca kazasına bağlı bir köydür. Gerekli izahat bu köyün tedkiki sırasında verilecektir.

(3) Yamadı köyü bu gün Sungurlu kazasına bağlı Yamadı kebir, Yamadı sagir adlariyle yaşamaktadır. (8) ve (9) uncu asırlarda Karahisar demürlü kazasının genişliğini göstermesi noktasından pek ehemmiyetlidir.

(4) Şeyh Bayazidin amcası olduğu anlaşılıyor.

(5) Bunun da Sultanın kızı olduğu anlaşılıyor. Bu sülâleye aid

şeyh Bayazid tarafından Ulubey öldükten sonra vereseleri olan iki oğlu Sultan ve Şahin ile kızı İslam Melik aralarında taksim edilerek İslam Melik hissesinin Şahine hibe edilmediği ve bu sebeple şeyh İlyasın satmağa salâhiyeti olmadığı iddiasıyla dava edilmiştir. Neticede İlyasın bütün hisseleri satın aldığı tezahur ediyor. Bu vak-

verilen malûmatla bir silsile tertip etmek mümkündür.

Şemseddin

Ulubey

Şahin Sultan İslâm melik

Servi hatun Seyh Bayazid

Bu sülâlede bulunan Ulubey hakkında (Cavunkar) beylerinden —Bezmî Rezîm S. 311— olduğu na dair olan malûmattan başka bir bilgiye rastlanamadı. Selâmet beyle kardeş olması ihtimali vardır. Ulubeyin babası olan zatın adı yoktur. Şemseddin sıfatıdır. Esas adı olsaydı belki bir fikir ve uç vermek mümkün olabilirdi.

fiyeyi Amasya kadısı Abdürman bin Mehmedülmuşlûhî sonradan tasdik etmiştir. Bu tasdik şu şahidlerin şehadetile olmuştur. Ali ibni şeyhpaşa, Fetullah ibni abi Sadeddin, Abdülvehhap ibni âlim elmütefakkıh, şeyh paşa ibni Salih, Mahmud ağa ibni İdris emirülkaramanî ebühü.

2 - İkinci vesika Recep [826 - 1423] tarihlidir. Bu vesikada Musa bey kızı Şah Hatun adında bir kadının kocası Selâmet beyden [6] olan oğulları

(6) Şah hatun Selâmet beyin hanımıdır. Selâmet beyden Hasan, Hüseyin ve Yakub adında üç oğlu olmuştur. Aziz, ibni Erdeşirin Bezmirezmine göre (S. 311.) Selâmet bey (Cavunkar) Türklerinden idi. Bu devirde bazan (Şadgeldi) eline geçmesine rağmen 788-1386 tarihine kadar Cavunkarlar Çorum ve havalisine hakim idiler. Osmanlılar eline geçtikten sonra da İskilip, Çorum, Osmaniçik havalisinde yaşamışlardır. Bunların bu devirdeki beyleri yine Bezmirezime göre Ulu, Selâmet Gözlar beyler idi. İnal bey de bunlarla beraber hareket ediyordu. Şimdi-

Hasan, Hüseyin ve Yakuptan kendine intikal eden [Orucak] [7] ve [Ağca mescit] [8] köylerindeki bütün hisselerini Abdaladata zaviyesine vakf etteğini yazar [9] Şahitler şulardır:

ye kadar Cavunkarların yerleştiği sahalâr sülâleleri tarihçe malûm değildi. Bu vesika Cavunkarlardan Selâmet beye bağlı olanlarının buralarda buldukları Musa beyle akraba oldukları biraz sonra Musa bey hakkındaki malûmat yazılacaktır. Kızı Şah hatunun Selâmet beyin karısı olduğu, Hasan, Hüseyin, Yakub adında üç oğlunun bulunduğu anlaşılabilir oluyor. Cavunkarları bazan Amasya emiri Hacı Şadgeldi paşa ile oğlu emir Ahmed beye bazan da kadı Burhana ve Osmanlılardan evvel İsfendiyar oğluna itaat ettiklerini de Amasya tarihinden öğreniyoruz. Bu vakfiyeyi 840 - 1437 tarihinde Amasya kadısı meşhur Muslih zadelardan Abdurrahman bini Mehmed de tasdik etmektedir.

(7) Bu köyün adına 1004 - 1596 tarihli sicilde de tesadüf edilmiştir. Yalnız Anbarcı maa Orucak köyü 768 - 1367 tarihli Kara hisar demürlü emiri alhac İlyas

[Yanbeybin kumral] [10] Yusuf bin Bedreddin, Şeyh Ali bini Resul, kutlupaşa çaşnigir, Devlet Hacı bin Bekir.

[3] — Eevali Muharrem [829-1426] tarihli bir vesikadır. Bu vesikanın aslı yine Abdaladata bulunan mütevelliler elindedir. Evkaf dairesinde kaydı yoktur. Fakat malesef bu değerli vesikanın bir kısım yerleri eskimiş ve kopmuş bazı yerleri de yanmış olduğundan tam olarak anlaşılması mümkün olamamıştır. Mealen anlaşılabilen manaya göre Safiye Safihi hatun

bin Taybu vakfiyesinde adı geçer. Bu gün yaşayan köy Anbarcıdır. O zaman olduğu gibi bu gün de İskilibe bağlıdır. Buna nazaran bu arazi 60 yıl sonra Selâmet bey evlâdi eline geçmektedir.

(8) 1004 - 1596 tarihli sicilde de bu isim vardır. Bu gün ören halindedir. Üyük köyünün tedkiki sırasında izahat verilecektir.

(9) Bu vakfiyenin aslı da Abdaladata bulunan müteveli elindedir. Dairesindeki sureti yanmıştır.

(10) Çorumda yan oğulları diye bir sülâle vardır.

binti merhum Umur [11] ve Devlet hatun binti merhum me zid beyi, Halefülekbir veleazım Bulad bin koç Hasan [12] ve şeyh Büged bin Bolcutlu [23] Şah paşa hatun binti merhum Selâmet bey [14] ve Halefülekbir veleazım Hamdi bey ebnasından Murad ve Mürüvvet beyler [15] kendilerine irsen intikal eden Çat mintakasında olan hisselerini (Yanacak) köyünde bulunan Abdal

(11) Umur bey Amasya tarihine göre (C. 3. S. 69.) Taşan oğlu koca kayası müdafii Haydar beyin biraderidir ki 763 - 1352 tarihine tesadüf ediyor. Safiye hatunun bunun kızı olması çok muhtemeldir.

(12) Koç Hasan veya Hüseyin hakkında Karahisar demürlü köyüne aid tedkikler yapılırken izahat verilecektir. Şimdilik vesikada Halefülekbir veleazım denildiğine göre Koç Hasan beyin 785 - 1383 tarihinde Cavunkarların dağıtılması üzerine Şadgeldinin oğlu Amasya emiri emir Ahmed tarafından Çorum emiri nasbedildiğini yine Amasya tarihi yazdığını (C. 3. S. 129) söylemek

ata zaviyesi için seyyid Ali bin merhum Recep [16] dedeye vakfediyorlar. Bu vakfiye 857-453 de emlak naibi, 840 - 1437 da Mecidözü kadısı, Çorum kadısı ve diğer bir çok kadılar tarafından tasdik edilmiştir. Bunların içinde Amasya kadısı Mehmed bin Abdürrahmanül-muslihinin de imzası vardır. Bununla beraber vakfiyeyi tazim edenin adı kopmuştur. Vakfiyedeki şahid adlarından bazıları :

(Hacı Yusuf bin Hacı Ahmed, Mehmed bin Süleyman le iktifa edeceğiz.

(13) Çorumun şimalinde Büğet köyü vardır. Şeyhin adına izahat bu ismin verildiği anlaşılıyor.

(14) Selâmet bey hakkında malûmat vermiştik. Fakat o vesikada kızından bahsetmiyordu. Şimdi bir kızı olduğu da anlaşılıyor.

(15) Hamdiköy tedkik edilirken izahat verilecektir.

(16) Aynı aileden Seyid Mehmedin kardeşi olduğu ve ondan evvel zaviyenin şeyhi olduğu anlaşılıyor.

şah, Ahi Lutfullah bin Ahi hasbey, Bahşayış bin Kutlu şah, Dusan bin Yenice, Ahi Mentese bin Hacı Ömer, Mahmud bin İbrahim bey, Malûm bin Hüseyin elcündi.)

4 — (840 - 1437) tarihinde Abdalata zaviyesinin şeyhi olan Seyyid Mehmed bin şeyh Recep [17], Emir Mukaddem Daruddan aldığı Çat sahasından Sancar [18] divanını yine zaviyeye vakfetmiştir. Vakfiyede Davudun silsilesi şöylece kaydedilmiştir :

(17) Bu vesikalara göre Seyyid Mehmedin silsilesi şöylece tertip edilebilir : Seyyid Mehmed bin şeyh Recep (diğer oğlunun adı Seyyid Alidir) bin şeyh Mahmud bin Abdalata bin şeyh Toklu bin Abdalburhan.

Aşağıdaki vesikalarda görüleceği veçhile Mehmedin oğlu İbrahim vardır ki babasından sonra zaviyedar olmuştur.

(18) Bu köy bu gün yoktur. Ovasaray köyünde bir meykidir. Bu tarihten daha evvel bu divanın adı (Devlet divanı) idi. Sahibi olmak itibarile Devlet hatuna izafe edilmiş olsa gerek, Bundan

“Emirümükerrrem Mukaddem Davud ibni Emirülkebir şeyh paşa ibni Emir Musa ibni Emirülkebir Önerbey ibni Göcek ağa ibni emir Tağacar ibni emirülkebir” [19]

başka Bozbuğa köyünde Sincanlar mevkii, Alacada Koçhisar köyünden geçen Sincan deresi yine Mecidözünün Ahmedoğlanı köyünde Sincan deresi bulunduğunu da kaydetmek faydadan halî değildir. Fakat vesikada bahsedilen Sincan Çoruma bağlı Üyük ile Ovasaray arasında bu gün ören olan yerdir.

(19) Bu vesikanın da evkafta kaydı yoktur. Mütevellisi elindedir. Tarihine göre İkinci Murad devrinde yapıldığı anlaşılıyor. İki numaralı 826 - 1423 tarihli vesikaya göre Musa beyin kızı Şah Hatun Cavunkarlardan Selâmet beyin karısı idi. Buna nazaran emirülkebir Davudun halası oluyor demektir.

Bunların cedleri olan emir Tağacarın kim olduğunu tedkik etmek lâzımdır. Amasya tarihinde Kitabüssülük mehzaz gösterilerek bir Anadolu valisi olan emir Tağacar bin emir Sütaydan bahsediliyor. Emir Sütaydan sonra Di-

Bu vakfiye yırtılmış ve bir çok yerlerini güve yemiş olduğundan bilâhare Said bin Bâli adında bir hakim tarafından hem eklenmiş hem de şüşahidler huzurunda tescil edilmiştir.

Şahidler : Çorumlu muhakemesi kâtibi Seyid Salih bin Ebülvefa, Durmuş bin elhac kaya paşa tabeserah [20], şeyh paşa elfıddavî, Bahşayış fakih bin İdris. Esas vakfiyenin şahidleri şunlardır :

yarbakır valisi olan diğer oğlu emir Baramboydur. Emir Tağacar Gazan hanın Anadolu mümessili idi. Türk ümerasından Baltuhan tarafından 698 - 1299 da Sivasta katledilmiş ve Gazan hana da isyan etmişti. Eğer bu vesikada Tağacarın babasının adının yeri okunamayacak bir hale gelmeseydi emiri kebirin kim olduğunu anlamış olurduk. Bir de 662 - 1964 tarihlerinde müslüman olan ilhanilerin eyaleti Rum nazırı (Samuk Nuyin) oğlu Tağacar vardır. Bu Amasyada bulunduğu için akla daha mülâyim geliyor. İlhanilerin Anadolu emiri bulunan zat vesikada adı geçen emir ise Selâmet beye emir Mâsanın kızı Şah Ha-

İlyas bin Yakub, Süleyman bin Kutlu bey, Mentese bin Melik şah, Süleyman bin kara Ahmed, Aydın bin Keremedin, Cüneyd bin Beyazid.

5 — Abdalata zaviyesi şeyhi seyid Mahmud şimdiye kadar yaptığı vakıfları 844-1440 tarihli bir vesika ile tevhid ediyor.

A — Seyid Mehmed, Ömer bey oğlu emir İsa beyin kızı Yüzü kutlu hatunun kızı Banu hatun binti Mehmed fakihten 800 dirheme satın aldığı Sin-

tunu nasıl verdiğini izah etmekte mümkün olacaktır. Çünkü her ikisi de İlhani Türklerinden idi. Bundan sonra gelen emiri kebirlerden şeyhpaşanın Gümüşte, diğerlerinin de Çorum ve havalisinde hakim bulduklarını kabul etmek mümkün olur.

(20) Bunlardan imza üzerine şahadet edenler arasında şeyh paşa Elfıddavî, Durmuş bin Kaya paşa vardır. Bu Kaya paşa Toruntay oğludur. (805 - 1403) te Çorum (814 - 1411) de Anadolu beylerbeyi idi. Şeyh paşanın da emirülkebir Davudun babası olması ihtimali vardır.

can divanının dörtte bir hissesini. [21]

B — Seyid Mehmed Mukaddem Davud ibni şeyh paşa ibni Musadan 500 dirhem gümüş paraya satın aldığı Sincan divanının dörtte bir hissesini,

C — Seyid Mehmed, Ali bin Davud, Asayış bin Yusuf ibni cabî demekle meşhurdur

(21) Elimizde bulunan malûmat ile bu sülâleye ait şemayi tesbit edebiliriz :

Emir Tağacar

Göcek ağa

Emiri kebir Ömer bey

Emir İsa

Şah Hatun Emiri kebir şeyh paşa Yüzü Kutlu Hatun

Hasan Hüseyin Yakub Banu Hatun binti

E. kebir Davud Mehmed Fakih

Ali

(22) Yusuf ile Bahşi iki kardeştir. Yusufun Asâyış adında bir oğlu Paşa hatun adında bir kızı olduğu gibi (851 - 1447) de Rumeli Beylerbeyi olan Sinan paşa da Asâyış beyin oğludur. Barsa Hatunun babası, Bahşi beyin Bayazid paşa ile Hamza paşa adında iki oğlu vardır. (826 - 1423) da ölen Bayezid paşa ile diğerlerinin durumunu tarihlerde mazbut olduğundan izahtan ictinap ettik.

disine kalan son dörtte bir hisseyi de aynı zaviyeye aynı vesika ile vakfetmiştir.

Bu vesika Çorum kadısı Abdülvehhab, Karahisar (Demürlü kadısı Lutfullah tarafındantanzim edildiği anlaşılıyor. 854 - 1450 de de Tokad kadısı şeyh Hasan imza etmiştir. Vakfiyenin altında şu şahid imzaları vardır:

“Dursun bin Salih elcündi, Ahi Lutfullah bin Mahmud, Hacı bey bin Hisar bey, Seyyid Ebülvefa bin Seyyid Ali min karyeti Yakacuk, Ulubey bin Ahi misafir min karyeti Zile Ulaş bin SaruHacı ettürkmanı,,

6 — Emir İsa bey bin Ömer kızı Yüzü kutlunun kızı Banu hatun evvelce Beyler çelebi bin Hacı çelebi bin beyler çelebi den satın aldığı araziyi Seyyid Mehmed bin Recebe satmış. Bunların hepsi bir araya gelerek içinde Yanacuk-Yakacuk, Sarta, Maza, Horasan [23] Hoca [23], Büğet, Buğabağı, köyleri bulunan araziyi Abdalata zaviyesine 848 - 1444 de vak-

fediyorlar Bu vakfiyede Üyük, Horasan [23], Tertik [23], Colus [23], Karapınar köylerinden gelen şahidlerin imzası vardır. Bu vesikadaki şahit adları şunlardır:

“Sadullah çelebi bin Abdulfellâh elkazı ebühü bi Çorumlu bizemanihl, Ahi Lutfullah bin seyid Mahmud, Mehmed bin Cüneyd bey, Hasan bin Doğan Aslan min karyeti

(23) Bu köylerin hepsi bugün münderiç olmuştur. Codus denilen yer Saray köyünün bir mevkiidir. Çok kıymetli eserler çıkmaktadır. Fakat köylünün tahribi işlerin gidişini durduruyor. Bunlara aid Üyük, Maza, Saray köylerinin tedkiki sırasında izahat verilecektir. Bu vesikada anılan Beyler çelebiye aid malûmat Kılıcıören köyünde yazılacaktır. Yine aynı tarihli bir vakfiyede Beyler çelebi bin Hacı çelebi Abdalata ve civarında bulunan bazı köylerdeki hisselerini Kılıcıören ve Abdalata da bulunan zaviyelere vakfediyor. Bu vakfiye ile yukarıki vesikayı tanzim eden Çorum kadısı Lutfullah bin Abdulvasidir. Bu vesikalar da mütevelli elindedir.

Colus, Seyyid Ali HacıAli min cümleti Beyler çelebi bivakıfülmezkûr fihâzel kitap, Said fakih bin Bahm.,,

7 — 858 - 1454 tarihli bir fermanında Sincan divanı ile tevabiinin vergiden muaf olduğu yazılıdır. [24]

8 — 868 - 1464 tarihli vesikada Abdalata bin şeyh Toklu bin Abdülburhan zaviyesi ile mensubları masalihine vakfiyenin baş tarafı kopuk olduğundan ismi belli olmıyan bir zat tarafından Karadeğın, Mansar, Karataş, Yassı üyük, Karapınar, Sokucak, Çınar dere, Çat, Hacılar, Kavak ağacı, Sincan mezrealarının vakfeldiği yazılıdır. Şahid imzaları şunlardır :

“Eyne bey bin Mehmed, Mevlena mezidbin Hacı Murad Dursun bin Yusuf.,,

9 — 874 - 1470 Recep ayı başları tarihli bir fermanında Abdalata zaviyesinin şeyhi vefat

(24) Bu fermanın aslı da Abdalata da bulunan mütevelli elindedir.

ettiğinden yerine oğlu Seyyid İbrahim [25] tayin edildiği ve eskiden olduğu zaviyeye bağlı Yanacuk ve Yamadı divanile bilcümle arazinin ve tekkenin bütün tekliflerden muaf olduğu yazılıdır.

10 — Ali bin Davudun kırk yıl sonra yani 881 - 1479 tarihinde ve 874 - 1470 yılında Seyyid Mehmed öldükten sonra vakfiyesinden dönmek istemesi üzerine Buğabağı, Saray, Ma-

(25) Bu vesikadaki malûmatın sonra Abdalatanın sülâlesini yazabiliriz :

Abdal Burhan

Şeyh Toklu

Abdalata

Şeyh Mahmud

Şeyh İlyas Şeyh Recep

Seyyid Ali Seyyid Mehmed

Şeyh İbrahim

Bu müessese yedinci asırdan itibaren yaşamağa başlamış ve tekke ve türbelerin ilgasına kadar devam etmiştir.

taşlardan mezar taşı olarak kullanılmış ve ev yapılarında da istifade edilmiş olanları pek çoktur.

14 Bizans devrine ait paralara tesadüf ediliyor.

**

Bu vesikaların tedkikinden de anlaşılacağı veçhile Abdalata köyünün adı 900 - 1000 tarihlerine kadar Yakacuk - Yanacuk olarak anılmış ve bu tarihten itibaren de içinde zaviye ve camisi bulunan Abdalata adı ile anılmağa başlanmıştır. Selçukiler ile Danişmendilerden evvel Bizans, Roma ve hatta daha evveki devirlerde yaşamış olmasına rağmen bu zamana ait ismine tesadüf edilememiştir. Bu köye ait yazılı vesikalarımızın en eskisi 822 - 1419 tarihlidir. Bu tarihte Abdalatanın torunu İlyas bin şeyh Mahmud bin Abdalata binşeyh Toklu bin Abdalburhan şeyh Bayazidden ve kardeşlerinden aldığı araziye zaviyeye vakfetmiştir. Zaviyenin Abdalata ze-

za, Çat [26] köylerinden gelen şahidler Ali huzurunda beş numarada yazdığımız vesikayı aynen tekrar etmişlerdir. Hakim bunun üzerine Alinin iddiasının reddine karar vermiştir. Bu mahkeme Çorumda kadı bulunan Lutfullah bin Abdülvasi tarafından yapılmıştır. Bu vesikanın altındaki şahid isimleri de şunlardır :

“Mehmed bini Süleyman şah, Dursun bin Yenice, Avutmuş bin Yenice, İlyas bin Yakup, Menteşe bin Melik şah, Süleyman bin Kutlu bey.,”

11 — Abdalata köyünde bulunan Abdalata zaviyesinden Mehmed adında birinin hak iddia etmesi üzerine gelen bir fermanla [27] Çorum ve Boya-

(26) Çat köyünden başkası bu gün vardır. Yerlerinde izahat vardır. Çat artık ören haline gelmiştir.

(27) 1034 - 1625 tarihli bir fermanla âyende ve revende için Boyabad anharı mahsulünden tayin olunan 500 batman pirincin verilmediği anlaşıldığından heryıl verilmesi emredilmektedir.

bat kadıları müştereken şahidlerle beraber 989 - 1581 de toplanub meşihatının ve istifadesinin, zaviyenin evlâdiye olmasından ötürü Seyyid çelebi bin Halil baba, Seyyid şah çelebi bin Cafer çelebi, Ahmed çelebi bin Marifet çelebiye ait olduğuna hükmetmişlerdir. [28]

12 — Bu köyün etrafında bulunan yeradları da şunlardır:

Horasan tepe (burada ören vardır) 1004 - 1596 tarihli sicilde köy olarak ismi olduğuna ve bundan sonra tesadüf edilmediğine göre bu tarihten sonra münderis olmuştur. 822 - 1419 tarihinden itibaren bütün vesikalarda adı vardır. Bu tepede ve eteklerinde Selçuklerden evvel klasik ve bakır devrine ait keramik malzemesi vardır. Bunlardan yapılmış bir kolleksiyon Maarif dairesi müzesinde saklıdır.

Dört tepe, Ak pınar, Sarıkaya, Delikli kaya (burada in-

(28) Bu isimlerin yapılan silsileden nereye gireceği şimdilik bilinmiyor.

ler vardır) Kara tepe, Karadere, Âyanderesi, Gökçesu, Davudlar türbesi (burada yazılı mezar taşlarına tesadüf edilmiş isede yukarıki vesikalarda adı geçen Mukaddem ve Ali Davudlara ait olması pek muhtemeldir.) Amre bey, Karonidere, Hocaköy (822 - 1419 dan 1004 - 1596) tarihine kadar olan vesikalarda adı geçer. Bu gün ören halinde olup keramiden başka bir esere tesadüf edilememiştir.

Horasan tepe kaear eski olduğu anlaşılmaktadır. gibi dağ, tepe, dere, mevki adlarına tesadüf edilmemiştir. Hâlen yaşıyan bu isimler köyün eskilik derecesini gösterir en önemli vesikalardır.

13 — Köyün bulunduğu dört tepe dağları eteği tamamen ören yeridir. Buralardan çıkarılıp köye getirilmiş birçok sütunlar mezarlıklara konulmuş, Bizanslılara ait çiçekli lâhidler parçalanarak Abdalata zaviye ve camisi yaptırılırken kullanılmıştır. Bu tezyinatlı

manında yapıldığı ve onun na-
mina izafe edildiğine göre bu
sülâlenin bu köye bu tarihten
tahminen 150 - 200 yıl evvel
yani 600 - 1244 tarihlerinde bu
köyde bulunduğunu neticesi çı-
karılabilir. İlyasın bu araziye
satin aldığı adam şeyh Baya-
ziddir. Bayazid ise bir numa-
ralı vesikada gösterilen silsile-
ye göre bu sülâleden daha ev-
vel köye gelüb bu araziye sa-
hip olduğu anlaşılıyor.

844 - 1440 tarihinde İlyas-
sın kardeşi şeyh Recep oğlu
Seyyid Mehmed bu sahada bu-
lunan eski adı ile (Divanı Dev-
let) o zamanki adı ile (Sincan)
divanını bütün sülâlesi emir
ve emirülkebir olan Mukaddem

Davuddan aldığına, Davudlar
mezarlığının Abdalata da bu-
lunduğuna, Davudun dedesinin,
dedesinin dedesi dört numaralı
vesikada tesbit edildiğine göre
bu sahanın ilk sahiplerinin
malûm olanlarının en eskisi ol-
duğunun tebarüz ettiğini kay-
detmek lâzımdır.

Bu izaha göre Selçukile-
rin son devirlerinde ve bütün
Osmanlılar zamanında bu kö-
yün mevcut olduğu ve bu saha-
da bu devirden evvel ehemmi-
yetli bir medeniyet yaşadığı
gösterilen mebzul ören yerle-
rinden ve toplanan keramik
malzemesinden anlaşılmalıdır.

Çorumda bir Defter Nazırı

Bundan tam 107 yıl evvel Ço-
rum sancağı mütesellimi Siyyid
İbrahim hitaben yazılan bir vesi-
kayı dercediyoruz. Bunda görüle-
ceği veçhile her tarafta olduğu
gibi Çorumda da nüfus memurla-
rının adı defter nazırı idi. 1249 H.
1833 de Çorumlu Damat oğulla-
rından Seyid Mustafa bu vazifeye
tayin ediliyor. Vazifesi de bu ve-
sikada anlatılıyor. Doğan ve ölen
müslümanları yaş, eşkâl ve şö-
retinin sıra ile yazılacağı emre-
diliyor. Kazaların nüfuslarını da
birer mukayyid vasıtasile temin
edilecek ve yapılacak defterlerin
her altı ayda bir İstanbula gönde-
rilmesi bildiriliyor. Aynı zamanda
bütün memurların bu işe yardım
etmeleri de isteniyor.

Vesika şudur:

İftiharilemacidi velekârim ca-
miil mehamidi velmekârim elmu-
tassu bimezidi inayetil melikil
mennan dergâhı muallâm kapucu

Çorum naziri İlyasın bu köyde
bulunan eski adı ile (Divanı Dev-
let) o zamanki adı ile (Sincan)
divanını bütün sülâlesi emir
ve emirülkebir olan Mukaddem
Davuddan aldığına, Davudlar
mezarlığının Abdalata da bu-
lunduğuna, Davudun dedesinin,
dedesinin dedesi dört numaralı
vesikada tesbit edildiğine göre
bu sahanın ilk sahiplerinin
malûm olanlarının en eskisi ol-
duğunun tebarüz ettiğini kay-
detmek lâzımdır.

başlarından Sivas muhassılı ve
Çorum sancağı mütesellimi Seyid
İbrahim dame mecdûhu ve mefa-
hiril kuzatı vel hükkâm maadinil
fazaili velkelâm Çorum sancağın-
da vaki kazaların kadıları ve na-
ipleri zide fazluhu ve mefahirile-
masili velakran Çorum kazası
vücutünden olub bu defa livai
mezbure defter nazırı tayin olu-
nan Damat zade Seyid Mustafa
ve âyan ve zabitan ve iş erleri
zide kadrihim tevkii refii hümayun
vasil olucak malûm olaki Sivas
eyaleti dahilinde olan Çorum san-
cağına bundan akdem mahiye alt-
mış kuruş maaş ile defter nazırı
tayin olunmuş olan Seyid Hasan
nam kimesne müseyyep olup hiz-
meti memuresini layıkile rü'yet
edemediğinden nazırlıktan azile
yerine senki mumailiyh Damat
zade Seyyid Mustafa zide kadrü-
husun senin defter nazırı tayin
olunması hususunu muhassıl mu-
maileyh bir kıta arizesinde ve

Çorum naibi ilâmında tahrir ve inha eyledikleri ecilden kuyude ledel muracaa merhum Seyid Hasanın canibi vilâyetten altmış kuruş mahiye ile livai mezbur kazalarının defter nazırlığına memuriyetini havi 1247 senesi zilhiccesinde emri şerifim verilmiş olduğu badel ihraç iktizası ricali devleti aliyemden ceride nazırı iftiharil emacidi velekârim Mehmed Said dame mecdühuden istilâm olundukta inha olduğu üzere nazır merkumun azlile yerine senin nazır nasbı tayin olman hususuna iradei aliyem taallûk eylediği halde nazırı sabık merkumun memuriyetini havi verilen defteri mezkûrün kaydi bittedkik senin mezkûrül mikdar mahiye ile memuriyetini havi emri şerifim itası hususunu ilâm etmekten naşi mucibince tanzimine iradei seniyyem teallûk ederek selefin merkumun memuriyet emrinin kaydi terkıyn olunmağıle senin memuriyetini havi işbu emri âlişanım ısdar ve irsal olunmuştur. İmdi vüsulunda keyflyeti memuriyetin mantuku emri şerifimden malûmun oldukça livai mezkûr kazalarında doğan ve ölen ve gelen ve giden islâmın sin ve eşkâl ve şöret ve sıra ve rakamlarile muharrerati mah-

kemelerde bıraktığı deftere tatbikan ve usul ve nizamına tevsikan marifeti şeri ve marifeti kanun ve nuzzarının ve her kazanın mukayyidleri marifetile sebtü kaydile beher altı mahde bir defa yoklama defterlerini tesviye ve tanzim ile vaktile deri seadetime irsaline ihtimam ve gayret ve ihmâl ve müsamaha gûna hareketi tecvizden mücanibet eyliyesin ve sizki muhassıl ve kuzat ve nüvâyan ve zabitan ve sair mu-maileyh siz dahi mucibi emri şerifimle amel ve hareket ve hilâfindan mübaadet eylemeniz babında fermanı âlişanım sadır olmuştur. Buyurdumki hükmü şerifimle vardıkta bu bapta veçhi meşruh üzere şerefyaftei sudur olan işbu emri âlişanımın mazmunu münifibirle âmil olasız, şöyle bilesiz, alâmeti şerifeme itimad kılasız. Tahriren fiyevmissabi işrin ve şehri rebiyyülevvel sene tesa ve erbain ve mieteyn ve elf. (1)

Bimakamı kostantiniye

[1] Bu vesikânın aslı Damad oğlu Şükrüdedir. Çorumda nüfusun tahriri nezaman ve kimler tarafından yapıldığı hakkında bir etüd hazırlanmaktadır. Yakında neşredilecektir.

ÇORUMLU MANİLER

531
Kalenin ardı bayır
Yanıyom cayır cayır
Yavrım bir şeftalü ver
Hem sevaptır hem hayır

535
Kalenin burcumuyum
Dil bilmez gürcümüyüm
Felek gözün kör olsun
Ben gurbet harcıyıyım

536
Kalenin ardı bağlar
Selâm göndersem ağlar
Selâm yürek soğutmaz
Belgüzar gönül eğler

537
Kalenin ardı sancak
Bir yar sevdim utancak
Hiç vefasın görmedim
Ateşe yandım ancak

538
Kalenin taşına bak
Gözümün yaşına bak
Kimi sevsem yar olmaz
Talisiz başıma bak

539
Kalenin ardı bostan
Yıkılsın Arabistan
Çorumlu kızlarının
Geydikleri hep fistan

540
Kalenin arındayım
Garipler yurdundayım
İl işinde gücünde
Ben senin derdindeyim

541
Kaleden indim şimdi
Elinde kara hindi
Karşımda durma yarım
Öperim seni şimdi

542
Kaleden inişelim
Kaz gibi dönüşelim
Sen orada ben burda
Cahteyle kavuşalım

543
Karnefil oydu (1) beni
Bir güzel soydu beni
Soyduğunu kayırmam
Ortada koydu beni

[1] Oymak mestretmek ve tesir etmek manasında kullanılır. (Şu çiçeğin kokusu cigirimi oyuyor veya desiyor) diye söylenir.

544
Karnefil oylum oylum
Geliyor suna boylum
Suna boylum gelirse
Şen olur benim gönüm

545
Karnefil desic yörü
Can feda dosta yörü
Yağmur yağmış yer çamur
Sineme basta yörü

546
Karnefilin çotağı
Sinem dilber yatağı
Olursa başa olsun
Ben istemem ortağı

547
Karnefilim dalım yok
Küçücüğüm yarım yok
Yitme beni göksümden
Yapışacak dalım yok

548
Karnefil destesiyim
Bir kızın hastasıyım
Ak meme eğri bitmiş
Ben onun ustasıyım

549
Kaşların karasında
Çiğirim yarasında
Bayılmışım kalmışım
Ak göbek arasında

550
Kaşların karasına
Ben basmış arasına
Gülüşün aklım aldı
Bilemem çaresi ne

551
Kaşların keman dedim
Elinden aman dedim
Yavru senin uçundan
Dostuma düşman dedim

552
Kaşların gözün kara
Varırım ara ara
Fil dişi tarak aldım
Yavrum zülfünü tara

553
Kayalarda sarmaşık
Olmuşum sana âşık
Kaçan aklıma gelsen
Düşer elimden kaşık

554
Kayaların ışığı
Elinde bal kaşığı
Dün gece nerde idin
Evlerin yakışığı

555
Kayalar kertilmesin
Yemenim yırtılmasın
Seni benden ayıran
Can verip kürtulmasın

556
Kaya başı durağım
Kesmez oldu orağım
Sen orada ben burda
Taş mı benim yüregim

557
Kayalar kertüş kürtüş
Kertüşüne gün düşmüş
Sen avreti neylersin
Sakalına kır düşmüş

558
Kaya dibi gürgenlik
Ne hoş olur ergenlik
Ergenlikte yar sevmek
Bey ile bezirgânlık

559
Kayaların karını
Kürüseler yolunu
Şu gamımın içinde
Yollasalar yarimi

560
Kayalar buz bağladı
Avcular iz bağladı
Beni bir gelin vurdu
Yaremi kız bağladı

561
Kaya kayaya beklik (2)
Kayanın ardı keklik
Şu Çorumun kızları
Bir çift potine satlık

562
Kayalar karda kaldı
Bülbüller zarda kaldı
Gönüm evi kitlendi
Anahtar yarde kaldı

[2] Berkidilmiş sağlamlamış demektir.

Çorum Halk türkülerinden :

NO. 14

ZİLE

notayaalen
S. Leblebici

Ö lu yo rum kâ fir
Şu zi le nin ya vrı
ke re met gu ze l ze l l
Ke re mit yav ru yar ru yar ru yar
ze l iğ i ze l Ah kâ na ke kil li oğ
ru yar ru zel Ah ka ra ke kil li yar
la n oğ la n oğ lan n oğ lan
ru yar ru yar ru yar ru

ZİLE

No: 14

Şu Zilenin yapıları kiremit yavru..
Ölüyorum kâfir kızıkeremet yavru
Ah kara kekilli yavru
Ah kara kekilli oğlan oğlan
Ah nasıl edelim oğlan

Şu Zileden gecede geçtim
Görmedim yavru
Acı tatlı suları içtim
Ölmedim yavrum
Ah kara kekilli yavru
Ah kara kekilli oğlan
Ah nasıl edelim oğlan

NO. 15

GESİBAĞLARI

Notaya alan
S. Leblebici

Ge si bağ ları nın da bir top zar lım var
keş al lah tan kırık maz
Sa na ha na lım var .
Ö tüm de ğel su genc lik te zu lım var
Ah ma a nan t ma
be ru dag lar ır du na .

GESİ BAĞLARI

No : 15

Gesi bağlarında bir top gülüm var
Hey Allahtan korkmaz sana bana ölüm var
Ölüm değil şu gençlikte zulüm var
Atma anam atma beni dağlar ardına
Kimseler yanmasın anam yansın derdime

Gesi bağlarından gelsin geçilsin
Kurulsun şişeler ırakı konyak içilsin
Herkes sevdğini alsın seçilsin
Atma anam atma beni dağlar ardına
Kimseler yanmasın anam yansın derdime

Merzivandan (*) tikir mikir (**). inerken
Yazması boynuma dolanıyor öperken
Uyumuşum ak gerdandan emerken
Atma anam atma beni dağlar ardına
Kimseler yanmasın anam yansın derdime.

[*] Merdiven kelimesinin galatıdır.
[**] Tatlı ses çıkararak ölçülü iniş.

Âşık Haydar köşesi :

İNÖNÜ İÇİN

ÂŞIK Haydar

Gelin dua eyliye ey vatandaşlar
Allah ömür versin İnönümüze
El ele verelim arslan kardaşlar
Allah ömür versin İnönümüze

Atına binince haykırır atı
Şarktan garbe cereyan eder heybeti
Kılıcı keskindir nüfuzu kati
Allah ömür versin İnönümüze

Cümleden uludur ol Fevzi Çakmak
Vururdu düşmana dönmezdi mutlak
Çeküb ordusunu hem hücum etmek
Allah ömür versin İnönümüze

Mal gibi evlada oıye kalır mı

Ahmed ibni hebbennaka muadil

Düşmandan yurt aldık yoktur hatamız.
Her zaman düşmandır bizim putağımız (*)
İnönü İsmettir ikinci Atamız
Allah ömür versin İnönümüze
Fevzi Çakmak Ordu kumandanımız
Millet vekilimiz can Saydamımız
İnönü İsmete feda canımız
Allah ömür versin İnönümüze

Ne güzel şecaat, ne güzel fikir
Dünyanız şen olsun ahretiniz nur
Sayenizde yaşıyoruz çok şükür
Allah ömür versin İnönümüze

[*] Bu destanı söyleyen Köse Yusuf'un

[*] Hedefimiz manasında kullanılıyor.

Padişah zamanı ulus harbinda
Çok otlar yayıldık dağlar ardında
Vatanı terketti hemen sonunda
Allah ömür versin İnönümüze

Yunan geldi karşımıza dayandı
Kılıcımız alkanlara boyandı
Kahramanlar için için dolandı
Allah ömür versin İnönümüze

Düşmanı koğdular vermezler aman
Bir birine girdi tozunan duman
Yunanı denize döktüler leman
Allah ömür versin İnönümüze

Âşık Haydar der ki süreriz safa
Gördüğümüz günler bu bize defa
Gece gündüz dua eyleriz Haka
Allah ömür versin İnönümüze

Allah ömür versin İnönümüze
Millet vekilimiz can şaydamımız
Fevzi Çakmak Ördü kumandanımız
Allah ömür versin İnönümüze

Allah ömür versin İnönümüze
Çekip ordusunu hem hücum etmek
Vurub düşmana dönmeydi mutlak
Gümleden uludur ol Fevzi Çakmak

Allah ömür versin İnönümüze
Şayenizde yaşayoruz çok şükür
Dünyanız sen olsun ehretiniz nur
Ne güzel şecaat, ne güzel fikir

Cönklerden derlemeler :

Medrese tahsilinin son zamanlarda ne fecî bir hale geldiğini
güzelce anlatan bir destan [*]

Güş edin kelâmım dâna olanlar
Pendimi dinleyin ey kâmil insan

Üç yüz on bir sene olunca tarih
Ne in'am eyledi gör bize sultan

Dedi mektep medrese küşad olsun
Din evi anınla hoş abât olsun

Okunsun yazılsun bütün şad olsun
Cehil marazından kurtulsun insan

Yozgad iç nahiye Köse Yusuf lu
Medresesi mahbup güzel mergub lu

Murabbauşşekil böyle uslub lu
Nadirül emsaldır böyle bir mekân

Vâkıf merhum bunu yaptı bi bedel
Sarfetti mahmı tutmadı emel

Rahmet etsün ana Hallâkı ezel
Gitti kendi kaldı andan bir nişan

Koydu dairesine çok ehli kemal
İmar etti anı oldu çok hoş hal

Geçirdikleri ömür oldu pamal
Ahiret beytini tuttular evtan

Hiç ilim evlâda miras olur mu
Mal gibi evlâda ölye kalır mı

Mal sarf olur amma ilim olur mu
Bu emri bedihi hep bilür âvan

Medrese müderrisi şahsı cahil
Ahmed ibni hebbennaka muadil

[*] Bu destanı söyleyen Köse Yusuf lu ihtiyar gayet latifeci bir hoca olub seferberlikten evvel vefat ettiği yapılan tahkikattan anlaşılmıştır.

İlmi kimden öğrendin dese bir sail
Der ecdattan kalma var bende ferman

Kırk senedir vekil vekâlet eder
Okumak yazmak yok böyle gider

Bu uslûp inkıraz sabıktan beter
Lâ cerem bu hale gelür bir ziyan

Yoklamanın emri gelince heman
Hep bütün hocalar oldular şadan

Bize bir kâr geldi dediler ol an
Oynayub güdüler oldular handan

Devlet medreseye yoklama verdi
Hocaların eli bir kâra erdi

Bıaktılar ilmi dağılıyerdı
Aradılar kârı kisbi ol zaman

Mücedditsen şimdi bir lira getir
Kaydedelim seni var rahat otur

İlmü haber vakti hatıra hutur
Edeni hazırla korkma ol zaman

Sığındılar sokuldular girdiler
Talebenin bağırsağın yardılar

Sansar gibi kanlarını sordular
Çektiler parayı aldılar o an

Emir geldi yoklamaya gelin tez
Gelmezseniz biz işimiz biliriz

Sonra başınıza çare kılınız
Biçareler koşub gelür ol zaman

Medreseye yollamaya gelürler
Gülbengi ahenkle meşgul olurlar

Bir gün durub varub izin alurlar
Bırakın hepimiz gidin der heman

İkinci vekil derki bu nasıl gündür
Ben gezmem perişan halim üzgündür

Birinci vekilin eğni düzgündür

Ben saymam sonunu yıkarım heman

Beş liralık üç liralık mulla çok

Kömürden odundan söyleme söz çok

Beş mecrediye üç mecrediye sözü yok

Böyle bir gün bulduk edelim cevlan

Vekil derki bu zaman hiç ele girmez

Oldu bu halimiz cümle rayikân

Ak ile kararı hiç kimse seçmez

Ekmeden ekini hiç kimse biçmez

Yıkar urur ezer hiç etmez imdad

Fırsat elde iken hiç ararmı dâd

Gözedelim sonra ne olur zaman

Parası çoğaldı vekille yer hem

Yüzden yukarıyı demez hiç verem

Yüzden aşağı heybe torba bölemem

Nısıf benim nısıf vekilin heman

Nısıf benim nısıf vekilin heman

Herkes sabagının başını bilir

Böyle tenbih oldu hep öyle olur

Heybeyi torbayı hep iki bölür

Kırk para fazlolsa hiç bilmem aman

Abdülkadirime beş mulla yeter

Ona dahi beşin verirken gider

Etemin öykesi hem andan beter

Şimdilik taksimde hiç yoktur ziyan

Arslan daha küçük veremem mulla

Çekeriz alırız oluruz balâ

Ana da davarı ederim ita

Ediniz cümlesin bizlere kurban

Vekil der ki sana izin verelim

Görmeyüb caiz vezide tenâle

Getirelim hocaları derelim

Kisbin tarikına hile kuralım

Ben eceztü derim söylerim yalan

İbadete kardeş hile olur mu

Bu hileden kimse nefi bulur mu

Sermayesiz kârden vefa gelürmü

Bu emir âşikâr gün gibi ayan

Cihad farzı kifaye olduğu iclâ
 Müçtehid bu kavli ettiler fetva
 Buna nasıl dedin pek iyi mulla
 Korkmadın Allaha söyledin yalan
 Yoklama vaktinde bulunun bir gün
 Boş gelmen getirün hissemiz ol gün
 Başka günler gezin eyleyin düğün
 Tenbihini yerir fallah softayan
 Bu gün elli mulla medrese bilmez
 Paraları gelür kendisi gelmez
 Mulla gelince yüzleri gülmez
 Sanki içersin yapılmış bir han
 Yirmi şinik onbeş şinik hissemi
 Getürenler alsun şahadet namemi
 Getürmeyen tebdil etsün camemi
 Cümlesinin borcu olmuş ol zaman
 Yok mu bunda kardeş dine ihanet
 Devlete ihanet şera ihanet
 Bu üç ihanetten çıkmaz sadakat
 Kabul etmez bunu kâmil müslüman
 Lâcerem ahir vakit gelür dedi ol Resul
 Ravi hadis Enes ibni malik ol
 Ulema gadrei ederler ekül
 Hifzet bizi yarâp ol günde heman
 Gazete neşretti mümeyyiz lafın
 Devletin yeniden lutfu eltafın
 Meb'usanın adli reyi eltafın
 Duyunca oldular anlar perişan
 Gelenden gidenden haber alurlar
 Mümeyyiz lafı var doğru mu derler
 Geliyo derlerse çok düşünürler
 Çünkü ticarete uğradı ziyan
 Fukaha zekâti eyledi beyan
 Kırkta biri olur zekâta şayan
 Bir davarı dahi alurlar heman
 Arşuna zekât deyü ettiler bühtan

K Â Z İ M [*]

Gitti bir suretle çünkim şah Hüseyini Kerbelâ
 Geldi istikbaline Hasan Rızayı Kibriya
 Döndü hunü aldan gülşen sarayı adne hak
 Doldu nurü rahmeti rahmanile cevvi sema
 Cem edüb hep enbiyayü evliya ervahını
 O güne düştü Cenabı Mustafa ve Murtaza
 Kıldılar azmi huzuru izzeti perverdigâr
 Oldu deşti bi nişanı lâ mekân matem sera
 Ayılıb bayıldı hüznünden safa puyanı kurp
 Döndü sahnı kerbelâyâ heyeti arşı ulâ
 Küfrü imanın kemalin âleme ilân için
 İbni Süfyana emaret verdi ol dem kem kaza
 Nari zulmünden yanub dâmani samâni Ali
 Desti mekrinden şahadet camin içti mücteba
 Hem o atesten olub ikaz bu nari fiten
 Yandı mahvoldu sarayı hanedanı Mustafa
 Pare pare eyleyüb sıptı Resulü Ekremi
 Atlara çığnettiler cismi şerifin aşkıya
 Gezdirildi nizeler üzre rüusu ehli beyt
 Raptolub kaydı esaret narına tıflu nisa
 Tesliyet bahşa olub hatta Resulullah hak
 Yevmü uhraya olundu terki faslı masabak
 Çeşmi imandan geçir bir defa hali müslüman
 Bak nasıl bi insaf söz söyler emali müslüman
 Görmeyüb caiz yezide lâneti badel helâk
 İltizam eyler o karizi gıralı müslüman
 Kim eza etse Resulü Ekremê mel'un olur
 Oku Kur'anı Celili Zülcelâli müslüman

[*] Bu kaside Kâzım divanında yoktur. Başka bir sair Kâzıma ait olduğu veya divana girmedigi anlaşılıyor.

Alinin katli eza olmaz mı bir Peygambere
 Kim kabul eyler bu lafı bi meali müslüman
 Etmedi mutlak Halilullahı nemrudu lâin
 Böyle bir gadri azimi bi misali müslüman
 Kâfiri mutlakdır elhak düşmanı Ali aba
 Eylemez mü'min bu sözde kıyli kali müslüman
 Farziken her müslümana hubbü evlâdı Resul
 Kim görür şayeste anıla kıtali müslüman
 Sırrı Sultana ahed cüz'ü Muhammeddir Hüseyin
 Subhü sadık pişe bir sahip kemali müslüman
 Mümkün olmazsa bulub bu emri öğretmek nana
 Çeşmi dikkatten geçir oku celâli müslüman
 Anla yine itikadı ehli sünnet nolduğın
 Anlara zulmün olurmu ihtimali müslüman
 Eylesün süfyaniyane ol kadar lânet huda
 Almasun mişarının mişari arzu sema
 Saykalı matem verir ayinei imana tap
 Nari aşk eyler çırağı canı reşki afitap
 Dahili ruzu hesap olmaz muhabbet keştesi
 Olmamış ruzu ezelden anlara ruzu hesap
 Şanını ehli kemalın sözleri ilân eder
 Nalişi efganlarından bellidir nayı rübab
 Ruyi zerdı sevdidir insana âşık erbabını
 Veçhi budur ki eder altını âlem intihap
 Olmaz evlâdı resulün veçhine amma şebih
 Eylese huni şafakla ruyini dünya
 Kabili ülfet degildir faciati Kerbelâ
 Beyti mamur olsa kalbi ademin eyler harap

—Sonu var—

MESUL MÜDÜR : Eczacı Bedri Bilginer.

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve
 Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl: 2

15 HAZİRAN 939

Sayı: 15

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
1 — Çorum tarihine aid vesikalar	Güzide Dağhoğlu 444
2 — Tarihte Çorum köyleri	Neşet Köseoğlu 448
3 — Çorumun sulama durumu hakkında bir rapor	** 457
4 — Âşık Haydar köşesi	* 462
5 — Âşık kör Musa	* 463
6 — Cönklerden derlemeler	** 465
7 — Çorum Manileri	Eşref Ertekin 472
8 — İlâve, vesikalar	**